

Pr. dr. Cristinel Ștefan Tanasă

Visarion Puiu
Biografia unui mitropolit

Pr. dr. Cristinel Ștefan Tanasă

Visarion Puiu
Biografia unui mitropolit

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura Doxologia
Iași, 2017

Cuprins

Apreciere	7
Argument	9
Visarion Puiu, un caz unic în istoria Bisericii Ortodoxe Române	11
FORMAREA INTELECTUALĂ	15
Locul natal, studiile și începutul activității	15
Primele colaborări editoriale și apariții literare	20
ÎNCEPUTUL ACTIVITĂȚII ÎN EPARHIA DUNĂRII DE JOS	25
Vicar al eparhiei și director al Seminarului	25
Reorganizator al Seminarului „Sfântul Andrei” din Galați	28
Activitatea editorială	31
ÎNDRUMĂTOR AL ROMÂNILOR DIN BASARABIA	37
Director al Seminarului din Chișinău	
Exarh al Mănăstirilor din Basarabia	37
Activitatea publicistică	41
ÎNCEPUTUL ACTIVITĂȚII CA ARHIEREU	43
Alegerea și instalarea ca episcop al Argeșului	43
Activitatea în Episcopia Argeșului	48
ARHIEREU AL EPISCOPIEI HOTINULUI	51
Reînființarea Episcopiei Hotinului	51
Ctitor al Episcopiei	54
Învățământul religios din Eparhia Hotinului	58
Activitatea sinodală	63
Activitatea editorială	66
Construirea și sfințirea Catedralei din Bălți	69
Reorganizator al orașului Bălți	71
MITROPOLIT AL BUCOVINEI	74
Alegerea, instalarea și activitatea administrativă	74
Activitatea filantropică, socială și culturală	83
MITROPOLIT AL ODESSEI	94
Misiunea Ortodoxă din Transnistria	94
Acțiuni sociale întreprinse în cadrul Misiunii	97

EXILUL	105
Circumstanțele autoexilării	105
Visarion Puiu și asocierea cu „Guvernul de la Viena”	115
Condamnarea la moarte și cereri de recurs	124
Suferințele exilului în Elveția și Franța	150
Caterisirea	160
Înființarea Episcopiei Ortodoxe a Românilor din Canada	162
Un criminal de război predicator al democrației	164
Planuri operative privind contactarea mitropolitului	169
Ultimele zile din viață	201
Corespondența	210
Concluzii	213
Bibliografie	218
Anexe	232

Aprecieri

Lucrarea este o contribuție importantă la tema cercetată, care constă, în primul rând, în revalorificarea, „scoaterea din uitare”, a încheierilor, concluziilor, aprecierilor despre activitatea, rolul și locul liderului spiritual al vremii, Visarion Puiu, odată cu reluarea și mai justa „cântărire” a implicării acestuia în dezvoltarea teologiei românești, îmbunătățirea sistemului educațional, în activități sociale, filantropice ș.a.

În al doilea rând, o altă contribuție la realizarea demersului științific constă în detalierea, adăugarea și explicarea unor momente, reacții și atitudini din activitatea prestigiosului monah, în anumite secvențe temporale ale vieții și împrejurărilor istorice.

De asemenea, lucrarea se remarcă prin reinterpretarea/revalidarea unor judecăți elaborate de-a lungul timpului despre semnificația și valoarea operei realizate de ierarhul moldovean.

Lucrarea tratează o problematică prea puțin studiată de către specialiști, ceea ce reprezintă un argument serios în favoarea originalității ei, astfel încât, autorul prin valorificarea surselor documentare existente și punerea în circulație a altora noi, consolidează și completează perenitatea câștigului științific.

Prof. univ. dr. Corneliu Gabriel Bădăraș

Facultatea de Istorie

Universitatea „Al. I. Cuza” Iași

Argument

În primul rând, lucrarea este o bună și binevenită cercetare și elaborare sintetică și în domeniul Teologiei Misionare Ortodoxe românești cu focalizare pe viața, opera și activitatea pastorală, misionară, administrativă și filantropică a mitropolitului Visarion Puiu.

În al doilea rând, lucrarea constituie un real exercițiu de sinteză istoriografică și de cercetare documentară, pertinentă și temerară, asupra unei personalități ce trebuie repusă în drepturile ei, cu lumini și umbre, fără *parti-prisuri* eclesiale, politice, ideologice într-un act reparatoriu, de restituire nouă înșine, a unei pagini de istorie românească și de misiune creștină și religioasă în sens larg ce ne onorează după învrăjbia din epoca totalitară, cu deconspirarea multor aspecte ce necesită o precizare mai aproape de adevărul evenimentelor.

În al treilea rând lucrarea aduce în prim plan un model misionar, mărturisitor de erou al credinței creștine din perioada interbelică, apoi de totalitarism de dreapta și de stânga, acesta din urmă stabilizat de actorii mondialiști pentru România postbelică cu instituții și multe personaje angrenate, care nu au stopat intenționalitatea metafizică spre divin și vocația teologică și eclesială în fidelitate pentru Hristos ale arhipăstorului prezentat de candidat, cu așteptările, oscilațiile, deziluziile de care a avut parte.

Lucrarea se remarcă și prin deschidere interdisciplinară, teologie, istorie, spiritualitate, morală, educație teologică, dialog ecumenic și misionarism creștin ortodox, iar autorul coordonează și analizează exact, lucid, cu spirit științific, în sensul actual al termenului, cercetarea sa și își argumentează concluziile proiectului cu curajul eruditului ce gestionează bine și constructiv opera, dovedind

totodată și calități evidente de cercetător talentat și cu aptitudini pentru misiune, fiind un bun teolog misionar, mărturisitor creștin prin scrisul său.

Pr. prof. dr. Gheorghe Petraru
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”
Universitatea „Al. I. Cuza” Iași

Visarion Puiu, un caz unic în istoria Bisericii Ortodoxe Române

Cartea de față este rezultatul a trei ani de cercetare întreprinsă în timpul frecventării cursurilor doctorale de la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, îndrumat fiind de profesorul universitar dr. Gabriel Corneliu Bădărău, căruia i s-a alăturat pe parcurs și părintele profesor universitar dr. Gheorghe Petraru de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, astfel încât la susținerea publică a tezei cotutela a funcționat perfect din toate punctele de vedere.

Am început să fiu interesat de acest subiect aplecându-mă asupra câtorva documente de la Asociația „Mitropolit Visarion Puiu” a cărui membru sunt, puse înaintea mea de președintele acestei asociații, fostul protopop de Roman, părintele Florin Aurel Țuscanu, documente care m-au impresionat și îndemnat să cercetez mai mult despre viața și activitatea acestui mare mitropolit al neamului nostru, condamnat la moarte în contumacie de așa-zisul Tribunal al Poporului la 21 februarie 1946 și singurul arhieru caterisit de Biserica Ortodoxă Română. Participând la simpoziioanele dedicate acestuia și având „microbul” cercetării arhivelor încă de când am alcătuit monografia parohiei unde îmi desfășor misiunea, susținut îndeajuns și de soția mea, m-am hotărât să-mi continui studiile spre a fi de folos mie, în primul rând, dar și celorlalți ce sunt interesați de acest subiect, pentru a lămuri cine a fost și ce a făcut Mitropolitul Visarion Puiu.

În afara sumarelor date, consemnate de Pr. Prof. dr. Mircea Păcurariu în manualul său de *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, în timpul studiilor mele de la Facultatea de Teologie din Iași nu am cercetat absolut nici un rând despre acest personaj. Timp de peste

patru decenii, până la schimbarea regimului politic de la noi în 1989, nu s-a scris și nu s-a vorbit nimic despre acest mitropolit, personalitatea sa fiind trecută sub tăcere din cauza condamnării sale la moarte și a caterisirii. Începând cu anul 1990, an în care Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a anulat caterisirea pronunțată în 1950 și l-a reabilitat, au apărut câteva scrieri, articole și cărți despre implicarea mitropolitului Visarion în viața publică și socială a românilor de pretutindeni. Timp de mai mulți ani au abordat subiectul numeroși clerici și mireni între care amintim pe Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Înaltpreasfințitul Ioachim, Arhiepiscopul Romanului și Bacăului, Pr. Nicolae Dascălu, Diac. Ioan Ivan, Pr. Prof. dr. Mircea Păcurariu, Pr. Lect. Univ. Dr. Daniel Niță-Danielescu, Pr. Eugen Drăgoi, Pr. Florin Țuscanu, Pr. Pavel Postolache, Pr. Dumitru Cristea, Pr. Dumitru Valenciuc, Dragoș-Radu Mihai, Boris Buzilă, Aurel Sergiu Marinescu, Gheorghe Vasilescu, Florin Manolescu sau Ion Negoescu. Între articolele acestora nu putem trece cu vederea cărțile scrise de fondatorul asociației amintite, col.(r) Dumitru Stavarache, *Documente din pribegie* publicată la Editura Moldopress, Pașcani, 2002, *Relațiile cu biserici din Athos*, publicată la Editura Artpress, Târgoviște, 2008, sau articolele doamnei Elena Istrățescu de la București ori ale lui Adrian Nicolae Petcu, consilier și cercetător CNSAS, publicate în buletinul oficial al Asociației „Valori Pășcănene” ori în mai recenta publicație „Valori Perene”, continuatoarea celei dintâi. Despre viața mitropolitului nu putea scrie mai bine nimeni altul decât însuși Visarion Puiu, documentul din Arhivele Naționale cu titlul *Însemnări din viața mea* fiind publicat la Editura Trinitas – Iași în 2004 și republicat patru ani mai târziu. În 2010, a apărut la Chișinău o altă carte despre viața acestuia scrisă de Ioan Lisnic, *Mitropolitul Visarion Puiu – viața și activitatea bisericească*. La acestea adăugăm cele 85 de dosare aflate la Arhivele Naționale Istorice Centrale din Fondul „Visarion Puiu”, cele 17 dosare ale Fondului Ministerului Cultelor și Artelor privitoare la Episcopia Argeșului (personalul bisericesc și mănăstirile din județele Argeș și Olt), Fondul Episcopiei Hotinului de la Arhivele Naționale, documentele

din arhivele Patriarhiei Române, Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Bibliotecii „Dumitru Stăniloae”, Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, însemnările proprii sau consemnări ale unor contemporani, fotografiile aflate prin arhive, toate acestea îndemnându-mă la cercetare și alcătuirea unei lucrări distincte.

Studiile, articolele și cărțile apărute până în momentul de față nu sunt, însă, decât mărturii și documente care tratează doar anumite aspecte din viața acestuia, ori pur și simplu o enumerare a scrisorilor și documentelor semnate de mitropolit, cu scurte adăugiri informative, preluate de diferiți autori amintiți mai sus, cele mai multe fără a fi prelucrate. Intenția mea a fost să adun toate aceste documente și multe altele pe care le-am descoperit în timpul cercetării și, cu aprofundarea și completările necesare, să alcătuiesc o lucrare care să cuprindă, pe cât posibil, întreaga viață, operă și activitate a acestui mare om numit cu un nume atât de mic, „Puiu”.

Activitatea de cercetare întreprinsă în acest scop a cuprins o arie mare de documentare, plecând din București, unde și-a finalizat studiile teologice de licență, și continuând cu celelalte mari orașe pe unde mitropolitul și-a lăsat amprenta implicării sale morale, sociale sau administrative, adică Roman, Galați, Chișinău, Curtea de Argeș, Bălți, Cernăuți și Odessa, manifestându-se apoi până spre finalul vieții pământești la Maguzzano (Italia) sau Paris (Franța) unde este și înmormântat.

Cazul mitropolitului Visarion Puiu, singurul arhieru al Bisericii Ortodoxe Române rămas în exil după 23 august 1944, condamnat la moarte în februarie 1946 și caterisit de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în 1950, este încă unul dintre cele mai controversate subiecte din istoriografia bisericească română recentă. Studiat fragmentar și de puține ori documentat, needitat și necitit la adevărata sa contribuție la teologia românească contemporană, Visarion Puiu reprezintă încă, „un personaj mult discutat, dar puțin cunoscut”¹. Studiarea biografiei lui Visarion Puiu de către col. (r)

¹ Adrian Nicolae Petcu, *Problema repatrierii mitropolitului Visarion Puiu reflectată în documentele securității*, în revista „Agero”, Stuttgart, <http://www.agero->

Dumitru Stavarache și publicarea unor documente din arhiva personală a mitropolitului de la Arhivele Naționale Centrale și cele de la Freiburg, aducerea acestei ultime arhive la Iași în 1996 prin inițiativa Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pe atunci mitropolit al Moldovei și Bucovinei, inițierea de simpozioane la Pașcani și Roman în memoria acestuia, desecretizarea arhivelor SIE, nu au făcut decât să declanșeze interesul pentru cunoașterea acestui important teolog, ctitor și slujitor al Bisericii Ortodoxe Române. Cunoașterea lui Visarion Puiu nu se poate face, însă, doar printr-o simplă cercetare și editare de documente sau susținerea unor discursuri evocatoare, ci și printr-o observare de profunzime asupra gândirii, faptelor, ideilor și mentalității acestuia, toate coroborate cu viziunea eclesiologică și, deopotrivă, politică a acelor vremuri.

Activitatea acestuia după finalizarea studiilor superioare de la Facultatea de Teologie din București poate fi periodizată astfel: Roman (între 1905-1907), Kiev (Ucraina, 1907-1908), Galați (1908-1918), Chișinău (1918-1921), Curtea de Argeș (1921-1923), Bălți (1923-1935, ca episcop de Hotin, în Republica Moldova), Cernăuți (1935-1940, Ucraina, ca mitropolit al Bucovinei) și Odessa (1942-1943, Ucraina, ca mitropolit al Odessei și șef al Misiunii Ortodoxe din Transnistria). După 23 august 1944 a căutat în același mod să fie de folos românilor din Occident, evitând în felul acesta tangența cu regimul comunist instaurat în România. Activitatea acestuia în perioada exilului ar putea fi rezumată astfel: Croația, 13-17 august 1944; Austria, august 1944 – octombrie 1945; Italia, octombrie 1945 – noiembrie 1947; Elveția, noiembrie 1947 – august 1949; Franța, august 1949 – august 1964².

stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Problema%20repatrierii%20mitropolitului%20Visarion%20Puiu%20in%20documentele%20Securitatii.htm#_ftnref1,12.12.2014

² Mitropolit Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea*, ediție, note și addenda de Dumitru Stavarache și Gheorghe Vasilescu, Editura Trinitas, Iași, 2004, pp. 116, 117.

FORMAREA INTELECTUALĂ

Locul natal, studiile și începutul activității

Fiecare om are o viziune asupra vieții, un ideal spre care tinde și se străduiește să-l atingă cu fiecare dintre acțiunile sale. Despre Visarion Puiu se poate spune chiar mai mult de atât: el nu numai că a atins obiectivele la care se gândise din tinerețe, prin faptele și lucrările extraordinare săvârșite în eparhiile păstorite de-a lungul vieții, dar a mers mult mai departe de atât, prevestind faptele ce se vor petrece, intuind mișcarea timpului și schimbările politice cerute cu hotărâre de societate. Viziunea lui poate fi foarte ușor descoperită și înțeleasă din scrierile publicate de-a lungul vieții, verticalitatea lui neputând fi pusă în discuție în nici un moment din lunga-i păstorire a românilor de prin eparhiile însuflețite de duhul lui misionar.

Mitropolitul Visarion Puiu s-a născut în orașul Pașcani, la 27 februarie 1879, pe atunci în județul Suceava (apoi Baia), astăzi județul Iași, din părinți români, Ioan și Elena, primind la botez numele Victor. Tatăl său era fiul preotului cu același nume din comuna Girov, județul Neamț, iar mama, născută Mironescu, fiică de răzeș din Vlădiceni, județul Roman. Tatăl a fost mai mulți ani învățător sătesc în comunele Bozieni și Bârjoveni din județul Roman, apoi funcționar la Societatea de Căi Ferate Lemberg – Cernăuți – Iași în secția Pașcani, unde a venit pe lume Victor. A mai avut doi frați mai mici, primul dintre ei, Ioan (Iancu), a murit la numai 22 de ani, iar cel de-al doilea, Constantin, cel cu care v-a întreține legătura toată viața, fiind medic în Galați.

În cartierul în care s-a născut și a crescut, zis Narhaus (în traducere – balamuc), care există și astăzi, locuiau cetățeni de diverse